

Oppgave og verktøy til læremiddelanalyse, med fokus på menneskesyn

For å kunne utdanne elever som tenker selvstendig, perspektivrikt og kritisk, er det viktig å bevisstgjøre dem på de valgene som er gjort i faget - noe som innebærer en forståelse av hvordan læreboka er bygd opp, og hvilken rolle den skal ha. Dermed får elevene hjelp til å avsløre nøytralitetsmyten, og de kan i neste omgang identifisere hvilke perspektiver som fremmes i læreboka, for så å vurdere dem.

Med utgangspunkt i bøkene dere har tatt med (matte, norsk, samfunnsfag, engelsk), skal vi nå lete etter - og identifisere - spor av livssyn, **med fokus på menneskesyn.**

Dette kan hjelpe oss til å bli bevisst på hvilket/hvilke livssynsperspektiv/-er boka har, for på den måten å kunne hjelpe elevene til større bevissthet og til å kunne vurdere de ulike perspektivene de møter.

Rammer for undervisningen – og for læremidlene

Overordnet boka har vi Opplæringsloven, Læreplanverket, og Tilleggene til KFF.

- Hva sier læreplanen?
- Hva sier tillegget til KFF?
- Hva skal lærebokas rolle være i faget?

Forfatterbasert tolkning:

(Hjelp til å forstå tekstens kulturelle og verdimessige sammenheng)

Noter gjerne ut fra følgende spørsmål:

- Hvilken læremiddelprodusent er avsender av boka?
- Hvem har vært redaktører for læreverket?
- Hvem er forfatteren/forfatterne, og hva slags kompetanse har vedkommende?
- Hvordan har tekstutvalget/stoffutvalget foregått?
- Hvilken faglig tradisjon hører forfatteren/forfatterne hjemme i?
- Hva vet vi om forfatterens/forfatternes verdimessige/livssynsmessige ståsted?

Tekstbasert tolkning:

(Hjelp til å forstå tekstens underliggende livssynsperspektiv. Vi bruker her det utvidede tekstbegrepet.)

Første fase er å skaffe seg oversikt! Les vaskeseddelen, forordet og innholdsfortegnelsen. Bla så gjennom hele boka med fokus på inndeling, overskrifter, illustrasjoner, oppgaver og evt. indeks. Hvilket hovedinntrykk sitter du igjen med – faglig, pedagogisk, estetisk og evt. verdimessig?

Neste fase er å velge ett kapittel for nærmere analyse, utfra a) skriftlig tekst, b) illustrasjoner og bilder, samt c) oppgaver.

a) Skriftlig tekst (med vekt på menneskesyn)

Noter gjerne ut fra følgende spørsmål:

- Hvordan fremstilles mennesker i ulike aldre?
- Hvordan fremstilles mennesker med ulik sosial status?
- Hvordan fremstilles mennesker som representerer ulike folkeslag og minoriteter?
- Hvordan fremstilles kjønn? Hvordan vektet omtale av gutt/jente, mann/kvinne i eksempler, innhold, oppgaver, problemstillinger, yrkesutøvelse, osv.? Hvilke roller har gutt/jente i eksemplene?
- Hvordan fremstilles mennesker med ulik funksjonsevne?
- Hvordan fremstilles mennesker som representerer ulike religioner og sekulære livssyn?

(NB: listen er selvsagt ikke uttømmende.)

Gjør på denne bakgrunn en vurdering av hvilket/hvilke menneskesyn som synes å komme til uttrykk i den skriftlige teksten. I hvor sterk grad er dette i tråd med fagets læreplan, tilleggene fra KFF og skolens profil (sml. synlighetskravet)?

b) Illustrasjoner og bilder (med vekt på menneskesyn)

Noter gjerne ut fra følgende spørsmål:

- Hvilke ulike visuelle uttrykk er valgt, og hva tenker du om dette?
- Hvordan vurderer du bildene rent estetisk? (Hvordan er for eksempel fargebruken?)
- Hvilke symbol finnes i boka, og hvordan er symbolene brukt?
- Hvordan gjenspeiles kjønn, kropp, alder, nasjonaliteter, funksjonsevne osv. i bilder og illustrasjoner? (Sml. listen under skriftlig tekst)

Gjør på denne bakgrunn en vurdering av hvilket/hvilke menneskesyn som synes å komme til uttrykk gjennom illustrasjonene og bildene. I hvor sterk grad er dette i tråd med fagets læreplan, tilleggene fra KFF og skolens profil (sml. synlighetskravet)?

c) Oppgaver (med vekt på menneskesyn)

Noter gjerne ut fra følgende spørsmål:

- Hva er typisk for casene som er valgt?
- Hva fokuserer spørsmålene på, og hva kjennetegner måten de stilles på?
- Hvilken metodikk preger arbeidsoppgavene, og hva er typisk for temavalget?
- Hvilke forutsetninger synes å ligge i casene, spørsmålene og arbeidsoppgavene? (Det kan være påstander, politiske aktualiteter, myter, fordommer, stereotypier.

Gjør på denne bakgrunn en vurdering av hvilket/hvilke menneskesyn som synes å komme til uttrykk gjennom casene, spørsmålene og arbeidsoppgavene. I hvor sterk grad er dette i tråd med fagets læreplan, tilleggene fra KFF og skolens profil (sml. synlighetskravet)?

Mottakerbasert tolkning (med vekt på menneskesyn)

(Hjelp til å bli bevisst på egen forforståelse og egne forutsetninger.)

Noter gjerne ut fra følgende spørsmål:

- I hvilken grad preges din holdning til læreboka av sympati/antipati – og hvorfor?
- I hvilken grad kan du identifisere deg med læreboka?
- Hvordan takler du (dyp) uenighet med lærebokas framstilling?

Oppsummer gjerne med noen stikkord/eventuelle utfordringer du her møter når det gjelder spørsmålet om menneskesyn.

Avsluttende refleksjoner

Reflekter gjerne, med utgangspunkt i oppsummeringene under hvert av punktene ovenfor, over følgende spørsmål:

- Hvilket – eller hvilke – syn på mennesket formidles direkte eller indirekte i læreboka?
(Relatér gjerne til Per M. Aadnanes sin klassiske inndeling i skjemaet nedenfor.)

	Religiøse virkelighetsoppfatninger	Sekulære virkelighetsoppfatninger
Mennesket «overordnet» naturen	Monoteistisk livssynsperspektiv	Sekulærhumanistisk livssynsperspektiv
Mennesket «underordnet» naturen	Panteistisk livssynsperspektiv	Naturalistisk livssynsperspektiv

Aadnanes 2012

- Hvordan hjelpe elevene til å avdekke og vurdere de aktuelle menneskesynet/-ene? Knytt gjerne an til konkrete eksempler fra læreboka.
- Med utgangspunkt i kristen tro: Hvilke deler av bokas fremstilling er i tråd med Bibelen? Hva er på direkte kollisjonskurs med Bibelen?

Kilder:

Dahle, Margunn Serigstad: «Budskapet og brillene – om fag, formidling og forståelse» i Dahle, M.S. (red.): *Våg å tenke* (Bergen: Egill Danielsen Stiftelse 2013)

Dahle, Margunn Serigstad Dahle: «Livssyn – tre grunnleggende perspektiver» i Dahlstrøm, H.K.: *Kors på halsen. Innføring i livssynsjournalistikk*. (Oslo: Cappelen Damm Akademisk 2015)

Aadnanes, Per M.: *Livssyn* 4. utg. (Oslo: Universitetsforlaget 2012)